

התוס' פרשו שמדובר שיש כאן אוכלין כביצה המחוברים, אלא שאינם מחוברים כל כך עד שיעלו עם היד, שאם יגביה היד, יתנתק שאר האכל מאותו פחות מכזית, לפיכך אינו נחשב 'ד' לכביצה אלא לאותו פחות מכזית. וכתב הר"ן בחידושו:

'ומכאן משמע שאלו שחותרין בסכין הלחם קודם שיעשה 'המוציא', צריך שלא יהיה החתך כל כך גדול, כדי שיהא כל הככר מיטלטל על יד החתיכה ההיא, ואי לא – הויא ליה כאילו הכל חתוך ופרוס ואנן שלימה בעינן. ואף על גב דכשמגביה כל החתיכות ביחד, מטלטל הככר כולו – כיון דאיכא חתך אחד דלא יכיל לטלטולי ביה מיד, הוי ליה פרוס וצריך למבצעי מככרא שלימתא. כך נראה'. (וכ"כ הרא"ש – פ"ג דטבול-יום, והובא בשו"ע או"ח קסז, א.)

ונראה, שזה דוקא כאשר בוצע על ככר שלמה, אבל ככר שאינה שלמה, אם כי עדיף לברך על חתיכה גדולה, שלכן אין לחתוכה לפני הברכה אלא לאחריה (כמו שכתבו האחרונים, מובא במשנ"ב שם סק"ה), אולם אין טעם להקפיד לחתוך מעט ולא הרבה, כי סברת הראשונים אמורה רק לענין שלא יחשב שלם ע"י החתך אלא כפרוס, משא"כ כאן שבלאו הכי אינו שלם, כל שאינו מפריד החתיכות זו מזו, נראה כגדול. וכן מדויק בלשון המשנ"ב שם ובסק"ו.

אגב, זה שמובא בפוסקים שבשבת וביו"ט אין חותכים את הלחם עד אחר הברכה, כדי שיהיו הככרות שלמות, ומ"מ המדקדקים רגילים לרשום בסכין קודם הברכה. (מובא במשנ"ב קסז, י רע"ה) – נראה לכאורה טעמו של רישום זה, כדי למער הבציעה, שיחתוך באותו מקום שסימן ללא שהייה. ויש מקום לומר לפי"ז דהיינו דוקא בפת שיש בה חלקים אפויים יותר ופחות, שיש לבצוע ממקום שקדים (קרים) בישוליה, כמובא בגמרא, אבל פת שאפוייה כולה במדה שוה – לית לן בה.

ועל כל פנים, כל ששוהה יותר מחמת הרישום, על ידי שבא לכיון מקום הבציעה לפי הרישום – הרי יצא שכר זריותו בהפסדו.

דף קיט

ורבי יוחנן אמר: כולה בשומר, והוא דאמר כאחרים – הרמב"ן פרש (דלא כרש"י ותוס', כנ"ל), שלכן ר' יוחנן מעמיד בשומר דוקא ולא ביד, כיון שלדעתו אין חילוק בין יד לשומר, ובשניהם אין שיעור כלל. (ומה שנקט 'יש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול' – כי תפס את לשון רב, אבל באמת יש יד אפילו לפחות מכפול), הלכך, בין אם נעמיד הבריייתא ביד בין אם נעמיד בשומר, על כרחך לומר שאחרים שנקטו 'כפול' – לאו דוקא הוא, ושוב נוח יותר להעמיד בשומר, משום דיוק הלשון, כבסמוך.

(ע"ב) 'שלש קליפות בבצל... אמצעית – שלמה מצטרפת, קדורה אין מצטרפת' – לא בכל המינים אומרים כן, כי יש והשומר, אעפ"י שנחסר חלק ממנו, הוא ממשיך להוות 'שומר' לאותו מקום שנשאר קיים, (כאשר אומרים כן בכביצה שלוקה ובעצם שיש בו מוח, וכן ברמון), אלא טבע קליפת הבצל כאשר היא נחתכת, מתמעכת ונופלת, ולכך קדורה בטלה מלהיות 'שומר'. (עפ"י חזון איש עוקצין ב, ז'.)

תא שמע, רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול ומטמא בשל קטנית מפני שרוצה במשמישן – יש לשאול מה ראייה, שמא מדבר לענין הכנסת טומאה לגרגר, והלא מדרבנן אוכל מקבל טומאה אף בפחות מכביצה (לפי מה שצדדו התוס' לעיל)? ויש לחדש ולומר שלא החמירו רבנן אלא באוכל עצמו ולא במגע בשומר. וצריך עיון. (חדושי הנצי"ב לעיל קח: ע"ש).

'אלא מעתה תפילין היכי כתבינן' – נקט תפילין להאלים את קושיתו, וכל שכן ספר תורה ומזוזה שהם נכתבים במקום שיער, ודאי אין כתיבתם תמה, אלא אפילו תפילין שנכתבים מן העבר השני, קשה הלא אין זו כתיבה תמה. (ראשונים).

'כל נקב שהדיו עובר עליו – אינו נקב' – אבל אין הדיו עובר עליו – פסול, ואפילו הנקב מוקף דיו בכל צדדיו ואין האות חלוקה לשתיים – אין זו כתיבה תמה. (עפ"י ט"ז או"ח לב סק"ז).
ואולם כיון שבאופן זה, שאין האות מופסקת, לא בטלה צורת האות, והפסול אינו אלא משום דין 'כתיבה תמה' (כמו שפרש"י. וע' גם בתשב"ץ ח"ג לא) – לא שייך לפסול אלא בסת"ם, אבל גט שאין 'כתיבה תמה' מעכבת בו – כשר. (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"א ל; ח"ג מו. ושם צידד להכשיר הגט אפילו שנסדקה האות לגמרי, שלא בטלה צורת האות, כיון ששפתי הקרע נוגעים זה בזה, ע"ש).

דף קב

'מאי רוטב? אמר רבא: שומנא. אמר ליה אביי: הוא עצמו יטמא טומאת אוכלין?' – כתב הנצי"ב (עפ"י משנת טהרות רפ"ג): דוקא שומן קרוש, אבל אם לא נקרוש, אינו מצטרף עם אוכלין. ואולם החזון-איש (ריד) כתב שמשמע שאפילו שומן נמס – אכל הוא.

'אלא המחא את החלב וגמעו – אכילה כתיבא ביה... אכילה כתיבא ביה...' – פרשו ראשונים (תוס' ד"ה היכא, רמב"ן ורשב"א בע"ב), שאין הקושיא מלשון 'אכילה' דוקא, (כי גם בדברים שלא נאמר בהם לשון 'אכילה' בתורה, הוצרכו לדרשה מיוחדת לחייב, כדלקמן) – אלא עיקר הכוונה שלא מצינו איסור אלא כשהדבר בעינו וכבריייתו, ולא כשנשתנה להיות כנוזל. (ולכאורה נראה שהוא הדין באיסורי הנאה, לולא גילוי מיוחד מן הכתוב, לא היה איסור תורה כאשר נשתנו ע"י מיחוי וכדו' – כמו שמשמע בסוגיא בסמוך, לענין ערלה וכלאים. אלא שמדברי התוס' שהקשו על חמץ, הלא אסור בהנאה – אין נראה כן. וכבר נשאו ונתנו אחרונים בענין זה – ע' שו"ת דובב מישרים ח"ג פ; אבי עזרי (מאכ"א קמא י, כב). והיה מקום לפרש (כן נראה לכאורה מדברי התורת-חיים) שסברת הקושיא איננה משום שנשתנה החפצא אלא משום שהאדם שינה לגריעותא מצורת האכילה הרגילה, בכך שהמחה וגמעו, ולפי סברא זו היה מקום לומר שבאיסורי הנאה אין לפוטרו, כי מ"מ לא גרע זה משאר הנאות),
ואולם דעת רבנו שמואל (בתוס' שם) נראה, שכיון שממחה את החלב עצמו ואוכלו, ודאי חייב עליו, ורק משום שכתוב בו 'אכילה' הוצרכנו לדרשה. משא"כ משקים הנפלטים ויוצאים מגוף האיסור, שם צריך לימוד מיוחד אפילו במקום שלא נאמר 'אכילה'.

(... אך בגמרא זו יש לי פירוש נפלא לא ניתן לגלות במכתב כי אם מפה לאוזן'. – מתוך תשובת אבני נזר או"ח שנט,ה).

'הטמאים – לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן' – לפי דעת הסוברים טעם כעיקר אינו מן התורה, אפשר שעיקר הכתוב בא לאסור צירן, אבל קיפה – נקט התנא אגב, שאין איסורו מדאורייתא. (עפ"י רמב"ן, ע"ש).

ולפי הסוברים טעם כעיקר דאורייתא, ונלמד הדבר ממקורות אחרים (ע' פסחים מד: ועוד), גם כן אין צורך בלימוד מיוחד לאסור רוטב וקיפה, אלא עיקר הכתוב בא לצירן. גם אפשר שעיקר הדרשה באה ללמד שאם המחא את השרץ וגמעו – חייב. (עפ"י תוס' לעיל קיב: ד"ה ורוטבן; בכורות ו: ד"ה רוטב).